

HAYIRLI İNSANIN VASIFLARI

es-selâmü aleyküm ve rahmetullâhi ve berekâtühü!...

Aziz ve sevgili Akra dinleyicileri!

Size bu cuma sohbetimde en hayırlı insanlarla ilgili hadîs-i şerîflerden okumak istiyorum. Birincisi, radyonuzun ismiyle de ilgili olacak. Onun için seçtim. Ee, dinleyiciler bilsin, radyonun ismi nerden çıkıyor diye.

a. Hayırlı İnsanların Vasıfları

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz buyuruyor ki;

خَيْرُ النَّاسِ أَقْرَبُهُمْ وَأَفْقَهُهُمْ فِي دِينِ اللَّهِ أَتْقَاهُمْ لِلَّهِ
وَأَمْرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ
وَأَوْصَلُهُمْ لِلرَّحِمِ

Hayrun-nâsi akra'uhum ve efkahuhum fî dînillâhi etkâhum lillâhi ve âmeruhum bil-ma'rûfi ve enhâhum 'anil-munkeri ve evsaluhum lir-rahimi.

Manası şöyle:

İnsanların en hayırlısı, halkın, müslümanların en hayırlısı kimlerdir?

Akra'uhum ve efkahuhum fî dînillâh: Allah'ın dini konusunda en iyi sezgisi olan, en iyi bilgisi olan kimseler. Bilgisi iyi olan, anlayışı da dürüst, doğru, sağlam, güzel olan kimseler. Birinci bunlar sırada. Peygamber Efendimiz'in sıralamasında, *sallallahu aleyhi ve sellem*.

ve etkâhum lillâh: Allah'tan en çok korkanlar. Efendim, en çok sakınanlar.

ve âmeruhum bil-ma'rûf: Ma'ruf'u en çok emredenler.

ve enhâhum 'anil-munker: Efendim, münkerattan en çok menedenler.

ve evsaluhum lir-rahim: Akrabayı en çok efendim yoklayıp gözetenler, efendim ziyaret edenler. Şimdi bunları biraz açıklamak istiyorum. İnsanların en hayırlıları bunlar olduğuna göre biz de hayırlı insan olmak istediğimize göre bunları iyi bilmemiz lazım. Bunları biz de uygulamalıyız ki, hayırlı insanlar olalım, en hayırlı insanlar olalım. Arapça'da *hayr* kelimesi “en

hayırlı” manasına gelir. Sadece hayırlı manasına gelmez, en hayırlı manasına da gelir.

İnsanların en hayırlısı kim?

İlk önce *akrahum*. “Akra” kelimesi kıraat kökünden geliyor. Kıraat biliyorsunuz, okumak demek. Eskiden okuma kitaplarına kıraat kitabı denildi. Efendim kahvehanelere de kıraathane denilirdi. Demek ki eskiden oyun oynanmıyordu, herhalde bir takım dini kitaplar okunuyordu, dini bilgiler öğretiliyor, öğreniliyordu. Şöyle sedirlere oturup, efendim bilgili kimseler, efendim bazı kitapları takip ediyorlardı. Hakikaten ben 14.-15. yüzyılda yazılmış bazı güzel, eski Türkçe, sevimli eserleri hatırlıyorum. Onların tertip edilişi meclis meclistir. Yani oturum oturumdur. Yani bir oturumda okunup bitecek kadar bir bölüme bir meclis demiş. İkinci meclis, beşinci meclis, yirmi üçüncü meclis diye de böyle konuları meclis diye isimlendirmiştir.

Sebebi ne?

Kahvede veyahut caminin arkasındaki bir salonda Müslümanlar toplanıyorlar uzun gecelerde. Efendim bir tanesi kitabı açıyor, kitabın bir anlamlı bölümünü yani mana, konu bütünlüğü olan bir bölümünü o akşam okuyorlar, tamam istifade edip dağılıyorlar. Yani kahveler eskiden oyun yeri değilmiş, sigara içme yeri değilmiş, bilardo oynama, efendim çat pat, efendim domino oynama yeri, tavla oynama, zar atma yeri değilmiş. Demek ki eskiden kitap okunan yermiş ki kahve değil adı kıraathane imiş yani okuma hanesi, okuma salonu demek imiş.

İşte kıraat kelimesini biliyorsunuz. Okuyana da “kâri” derler, okuyan demek. Efendim hemzeli kâri diye kesintili telaffuz edilecek. Efendim tabi insanların en hayırlısı en çok okuyanıdır. Ama buradaki okumaktan mana, kast edilen mana Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* efendimizin devrindeki kullanışa göre mana, Kur'an'ı en çok okuyan ve böylece Kur'an'ı en iyi bilen demek. Yani Kur'an konusunda en bilgin

kimse manasına geliyor. En çok okuyan ama bizim hatırımıza hemen gelir. İyi tamam deriz yani bak çok okumayı tavsiye ediyor peygamber efendimiz. Demek ki pek çok kitabı efendim okuyan kimse. Hayır öyle değil. Buradaki maksat, kâri deyince, maksat Kur'an'ı çok okuyup da Kur'an'ı iyi ezberleyen, ahkâmını iyi bilen kimse demek. Âlim manasına, din âlimi manasına kullanılan bir kelime bu.

Zaten bu manayı biraz ifade etmek için de kuvvetlendirmek için de *efkahuhum fî dînillâh* diye devam etmiş Efendimiz *sallallahu aleyhi ve sellem*. Dinî konularda en anlayışı, efendim derin olan, dürüst olan, anlayışı doğru, sezgisi tam ve kuvvetli olan, tercihi efendim isabetli olan manasına.

Efkah da fakih kelimesinin ismi tafdili, yani en fakih olan, yani sezgisi en iyi olan. Çünkü bazı insanlar bazı konuları bilirler de kafası biraz almaz işin inceliklerini, bazı insan da çok zekidir, derinliklerini iyi kavrar, meseleyi, netliği açık olarak görür, efendim ve ona göre şey yapar, güzel mütalaa

eder meseleyi. Efendim fıkıhta bu mana var, yani sezgisi, anlayışı, zekâsı kuvvetli.

Ama hangi konuda?

Fî dînillâh, Allah'ın dini konusunda. Dini bilgileri, sezgisi kuvvetli bir şekilde, anlayışı güzel, isabetli bir şekilde bilen kimse demek. Onu da ekliyor.

Akra'uhum kelimesinin arkasına *efkahuhum*'u da ekliyor. Yani en çok okuyan, yani Allah'ın kitabını en iyi bilen ve Allah'ın dininde en isabetli efendim görüşlere, sezgilere, anlayışa, bilgiye sahip kimseler. Tabi burada demin sözümün başında söyledim. Biraz radyonuzla da ilgili olacak seçtiğim hadîs-i şerîf diye. Biliyorsunuz radyonuzun adı Akra radyosu. Akra işte burada da geçti. En çok okuyan yani Kur'an'ı en iyi bilen manasına.

İşte sizin bu Ak radyonuzun isimlendirilmesinin bir sebebi yani Akra sözünün bir manası budur. Kur'an'ı en iyi bilen.

Biz radyomuzda istiyoruz ki, Kur'an'ı en iyi öğretelim. Radyomuz Kur'an'ı en iyi anlatan bir kaynak olsun. Onun için o ismi

koyduk. Tabi başka tarihi sebepler de var. Biz bu radyonun kuruluş kararını Akbük'te almıştık. Efendim Akbük'ün akını efendim Söke'nin, Aydın'ın Söke ilçesinin Akbük şeyinde, koyunda bir toplantıda almıştık. Oranın ak'ını aldık, radyo'nun ra'sını aldık, Akra dedik ama bir taraftan da ikisi bir araya gelince Akra demek, Allah'ın kitabını en çok okuyan, en iyi bilen manasına geliyor diye onun için o ismi koymuştuk. İşte buradan hatırlınızda kalsın diye bu yan açıklamaları yapıyorum. Allah'ın dini konusunda sezgisi, bilgisi, görüşleri en isabetli olan, Allah'ın kitabını en çok okuyup en iyi bilen insan en hayırlıdır. Birinci bu, yani hepimizin şu çocukların tedrisata başladığı, tahsile başladığı, mekteplerin açıldığı zamanda efendim okumaya, yazmaya, efendim gittikleri sabahleyin önüzlerini giyip, çantalarını alıp efendim telaşlı telaşlı efendim bilgilerini artırmak için gittikleri şu zamanda hepinize en çok lüzumlu olan nedir onu anlatmış oluyor bu hadîs-i şerîf.

b. Kur'an-ı İyî Bilmek ve Düzenli Okumak

En çok Kur'an-ı Kerîm'i öğrenmeye çalışmalıyız, iyi bilmeye çalışmalıyız. Efendim her gün biraz, bir kısmını okuyarak, öğrenerek Kur'an-ı Kerîm'e aşina olmalıyız. Allah'ın kelâmını bilmeliyiz.

Allah'ın alemleri yaratan Rabbimizin bize hitabı nedir? Bize gönderdiği kitabının içeriği, muhtevası nedir?

Onu öğrenmeliyiz. Allah kitap göndermiş, peygamber göndermiş, emir buyurmuş bazı hususları. Bizi yaratan, bizi yaşatan, bize her halimizi gören, içimizi dışımızı bilen, her şeye kadir olan Rabbimiz, her şeyimizi kendisine medyun olduğumuz efendim, her şeyimiz kendisinden alınmış olan, kendisinin vergisi olan, lütfu olan Rabbimizin emrini bilmiyoruz, ahkâmını bilmiyoruz, kitabındaki hitabını bilmiyoruz. Hitabı müstekamından haberimiz yok, olmaz! İnsanların en hayırlısı, bu kitabı en çok okuyan, bu kitabın ahkâmına en aşina olan, Allah'ın dininde, efendim dini ahkâmı en

güzel isabetli şekilde bilendir. Buna çalışacağız.

E hocam yani meslek mi değiştirelim?

Başka.

Mühendis olmayalım mı, doktor olmayalım mı?

Efendim öbür toplum için gerekli efendim meslekler olmayacak mı?

Olacak. Bütün o meslekler olacak ve bütün o mesleklerin sahipleri Allah'ın kelâmını bilecek. Allah'ın kelâmını bildiği zaman, Allah'ın dinini iyi bildiği zaman dürüst çalışacak, hizmetini güzel yapacak, efendim insanlara güzel hizmet edecek, sorumluluk duyacak, efendim ahirette hesap vereceğini bilerek çalışacak. Her mesleğe lazım. Her cins, efendim insana lazım. Tüccara lazım hile yapmasın diye. Sanayiye lazım imalatını güzel yapsın diye. Efendim ee, öğretmene lazım eğitimini, öğretimini güzel yapsın diye. Öğrenciye lazım talebeliğini güzel yapsın diye. Esnafa lazım, ziraatçıya lazım, herkese lazım. Yani bir insan biraz tahsilli olup da

etrafındaki arkadaşlarıyla istişareyi, sohbeti çok yaptı mı biz öyleyiz elhamdülillah. Allah'ın büyük lütfu. Çok dostumuz, arkadaşımız var. O kadar hileler var ki her meslekte. O kadar hileler var ki efendim hayret ediyor insan.

Geçen gün burada, şimdi biz şey, Adana taraflarındayız, Mersin taraflarındayız. Bir ihvanımızdan kardeşimizin fabrikasına gittik. Efendim orada baktım, şöyle yoğun malzemesini konsantre değil, yoğun efendim malzemesini yurt dışından alıyor-muş. İran'dan ve Pakistan'dan alıyormuş kardeşimiz. Niye dedik? “Çok hilesi var hocam” dedi. “Bilmem neler katıştırıyorlar” dedi. Onun için kaliteyi, yani güzelliğini bozuyorlar malın. “Onun için biz de güzel yerden alıyoruz. Halis malzeme kullanıyoruz, malımız güzel olsun diye” dedi.

Her şeyin hilesi var. Her şeyin hilesine kaçılmaması için, her şeyin en güzel yapılması için, herkesin Allah'ın kitabını en iyi bilmesi lazım, Allah'ın ahkâmını en iyi

öğrenmesi lazım. İnsanların en hayırlısı bunlar.

Ötekiler, Allah'ın dinini bilmeyen, Allah'ın emrini tutmayan insanlar, onlar ahiret endişesi olmadığı için, hesap korkusunu düşünmedikleri için işte dünyayı karıştıran onlar. Harpleri çıkartan onlar. Hileleri yapan onlar. İnsanları aldatan onlar. Milletleri sömüren onlar. Efendim insanları üzen onlar. Halkları birbirine efendim kırdıran onlar. Onun için çok önemli. İnsanların en hayırlısı Allah'ın ahkâmını bilen, Allah'ın kitabını en çok okuyan.

c. Allah'tan Korkmak ve Takva Ehli Olmak

Sonra “*ve etkâhum lillâh*”, Allah'tan en çok korkup sakınan insandır en hayırlısı. Bunlar hep ism-i tafdil. *Akra'uhum*, en çok okuyan. *Efkahuhum*, en fakih olan. *Etkâhum*, en mütteki olan demek. Allah'tan en çok korkacak, sakınacak.

Evet hepimiz Allah'ın kahrının çok şiddetli olduğunu, cezasının çok feci ve elim olduğunu, cehennemin çok korkunç olduğunu

bilmeliyiz. Bunlara düşmemek için tedbir almalıyız. Allah'tan, Allah'ın gazabından, azabından, cehenneminden, ikabından, cezasından sakınmalıyız. Kötü ceza, kötü fiile, kötü ceza. Ondan sakınmalıyız.

Bunun için ne lazım?

Takvâ duygusu lazım insanda. Haramlardan, günahlardan sakınma duygusu lazım. Takvâ ehli olmak lazım. Böyle insan en hayırlıdır. Böyle insan kendi kendini kontrol eder. Kendi kendini teftiş eder. Kendi kendini doğruya sevk eder. Kendisinin yanlışını kendisi önler. Polise lüzum kalmaz. Efendim hâkime lüzum kalmaz. Birilerinin onu engellemesine lüzum kalmaz. Herkesin kendi içinde, kalbinde, vicdânında kendisini doğru yola sevk eden bir, efendim güzel merkez oluşmuş olur. Onun için insanların en hayırlıları Allah'tan en çok korkanlardır. Biz de en çok korkan, en çok sakınan, en takvâ sahibi olan insanlardan olmaya çalışmalıyız. Bunlar ee, bu bizim içimizdeki bir duygu.

d. İyiliği Emredip Kötülükten Nehyetmek

Ondan sonra dışa yönelik çalışmalara geliyor Peygamber Efendimiz'in ifadesi, *sallallahu aleyhi ve sellem*'in:

ve âmeruhum bil-ma'rûf: Burada amurhum şey demek yani, amurhum yani en çok emreden demek. Bu da ism-i tafdil sigası oluyor. Amir kelimesinin ism-i tafdili oluyor. Ma'ruf'u en çok emreden, biliyorsunuz Müslümanların emr-i ma'ruf, nehy-i münker vazifesi var.

Emr-i ma'ruf demek, “Allah'ın sevdiği, dinin emrettiği, aklın güzel bulduğu şeyleri yaptırmak için söylemek, gayret etmek, tazyik yapmak, baskı yapmak, uğraşmak, gayret sarf etmek” demek.

Nehy-i münker ne demek?

Allah'ın sevmediği, dinin yasakladığı, aklın hoş görmediği bu topluma, insanlığa, sıhhate vs.ye zararlı dediği şeyleri de yaptırmamak için direnmek, onun karşısına çıkmak, onu engellemeye çalışmak. Bu çok önemli bir içtimai vazife. Toplumun ayakta

durması için çok önemli bir vazife. Herkesin efendim iyi şeyi emretmesi lazım, yaptırmaya çalışması lazım. İyiliğin tahakkuku için omuz vermesi lazım, gayret göstermesi lazım. Kötülüğün de yapılmaması için karşısına çıkması lazım. Bu çok önemli bir vazife. Toplumlar emr-i ma'ruf, nehy-i münker yapılırsa ayakta durur, bu yapılmadığı zaman toplumlar bozulur, tefessüh eder. Efendim ve toplumdaki gruplar birbirlerinin haklarına saygı göstermezler. O zaman düşmanlar galip gelir, efendim toplum geri kalır. Geri kalış sebeplerinden birisi bu.

Onun için hepimiz ma'ruf'u emredici, münkeri nehyedici olmalıyız. İyiliği takviye edici, kötülüğü yaptırmamak için gayretli insanlar olmalıyız. Bu, topluma karşı sorumluluğumuzdur. Nemelazımcı olamaz bir Müslüman. İlgilenir, alakalanır, efendim iyiliği yaptırmaya çalışır, kötülüğü engellemeye çalışır. Benim yanımda kimse bu kötülüğü yapamaz, ben varken yapamaz, beni çiğnemedi yapamaz demesi lazım.

Bir dekan arkadaşımız anlatmışlardı, Allah selamet versin. İşte efendim, öğrencilere şöyle yapılacak. demiş ki, yaptırtmam. Beni, beni çiğnemedi onu yapamazlar. Haksız bir şey yapılmak isteniyor. Efendim, yaptırtmam demiş. Beni çiğnemedi. Hoşuma gitti. Yani kendi varlığını kötülüğün önüne geriyor, koyuyor.

e. Akraba Ziyareti

Sonra “*ve evsaluhum lir-rahim*”, yani akrabayı kollayıp gözetmek, ziyaret etmek, yardımcı olmak, akraba ile ilgilerini güzel tutmak, akrabaya faydalı olmak konusunda da efendim en çok sıla-ı rahim yapıcı olmaya çalışması lazım. En hayırlı insanlar bunlar. Allah'ın dinini bilecek, Allah'tan korkacak, iyiliği emrecek, kötülüğü yasaklayacak, akrabasının yakınlarını gözetecek. Bunları yapmaya çalışalım biz de insanların hayırlısı olmak için.

Bu insanların en hayırlılarıyla ilgili hadîs-i şerîflerden birkaç tane okuyacağım demiştim.

İkincisine geçiyorum şimdi.

Bu da Abdullah İbn Amr İbn Âs *radiyalahu anh*'ten önemli kaynaklarda, değerli kaynaklarda kaydedilmiş olan bir hadîs-i şerîf. Mesela Tirmizî'de var, mesela Ahmed İbn-i Hanbel'de var. Hâkim'in Müstedrek'inde var, Beyhâkî'nin Sünen'inde var. *Rahmetullahi aleyhim ecmaîn*. Allah bütün o âlimlerden razı olsun. Onların rahmetine mazhar eylesin. Çünkü onlar yazmışlar, tespit etmişler. Biz okuyoruz, istifade ediyoruz.

f. Arkadaşların En Hayırlısı

خَيْرُ الْأَصْحَابِ عِنْدَ اللَّهِ خَيْرُهُمْ لِصَاحِبِهِ وَخَيْرُ
الْجِيرَانِ عِنْدَ اللَّهِ خَيْرُهُمْ لِجَارِهِ

*Hayrul-ashâbi 'indallâhi hayruhum
lisâhibihî ve hayrul-cîrâni 'indallâhi
hayruhum licârih.*

Kısa bir hadîs-i şerîf ama ilginizi çekecek ve size tesir edecek diye düşünüyorum. Diyor ki Peygamber Efendimiz: “Arkadaşların Allah indinde en hayırlısı, arkadaşına hayrı en çok dokunandır”. Burada *hayrul-ashâb* geçti. “*Ashab*”, arkadaş demek.

Sohbet edilen kimse, beraber bulunulan kimse demek. Hani ashab deyince biz Peygamber Efendimiz'in ashabını hatırlarız. *Radiyallahu anh ecmaîn* deriz. Efendim o değil buradaki manası. Ashabın en hayırlısı, yani birbiriyle sohbet eden, arkadaşlık eden insanların en hayırlısı. “*İndallâh*”, Allah'a göre. Allah indinde en hayırlısı.

Hayruhum lisâhibihî: Arkadaşına hayrı en çok dokunandır. Evet arkadaşlıktan maksat, arkadaşla iyilik yapmaya çalışmaktır. İyilik yapmaya çalışıp sevap kazanmaktır. Bizim tasavvufun, efendim tarifleri arasında çok beğendiğimiz, vaazlarımızda da söylediğimiz bir tarif var. Siz de eğer vaazları çok dinliyorsanız, siz de duymuşsunuzdur bu benim beğendiğim tarifi.

Tasavvufun tarifinde büyüklerimizden bir tanesi diyor ki:

“Tasavvuf yâr olup, bâr olmamaktır.”

Yani tasavvuf dost olup, arkadaş olup, dostluk yapmaktır ama arkadaşla yük olmamaktır. Arkadaşı sömürmemektir. Arkadaşlıktan menfaat, efendim celbetmeye

çalışmamaktır. Bu maksatla arkadaşlık olmaz demek yani.

E nasıl olacak?

Arkadaşa iyilik yapmaya çalışacak insan. Yani sömürücü değil, ikram edici olacak. Alıcı değil, verici olmaya çalışacak. Arkadaşlıktan maksat bu. Yani ben şununla arkadaşlık yapayım da faydalı olmaya çalışayım.

E faydalı olunca ne olacak?

Allah sevap yazacak. Bu kimse arkadaşına iyilik yapmak isteyen bir Müslüman diye Allah sevap yazacak.

Çünkü bakın ne buyuruyor Peygamber Efendimiz:

“Arkadaşların Allah indinde en hayırlısı arkadaşına en hayırlı olandır.” Arkadaşımıza hayırlı olmaya çalışacağız. Şimdi bir arkadaş öteki kimseyle arkadaş oluyor. Diyor ki, “ben seni çok seviyorum”. İşte okulda beraberler, mahallede beraberler, okul arkadaşlığı var, mahalle arkadaşlığı var. Birbirleriyle çok samimiler. İki samimi arkadaş. Hadi gel, paraları ben çekeceğim.

Bu akşam efendim kafayı çekmeye gidelim. İçki içmeye gidelim. Veyahut cebinden efendim bir yabancı sigara çıkartıyor. Buyur, iç. İkram ediyor yani. Parasız. Bir tanesi kaç para? Efendim, ama gözü görmüyor. Buyur, ben ikram ediyorum.

Ama iyilik mi yapıyor, hayırlı mı oluyor?

Hayır. Onu sefahete alıştırıyor. Şehvetini, efendim tatmin yoluna, şeytan yoluna çekiyor veyahut sıhhatini bozacak bir şey yapıyor. Bu hayırlı değil. Arkadaşın Allah indinde en hayırlısı, arkadaşların arkadaşına faydalı olanıdır.

Nasıl faydalı olur?

Onu Allah indinde iyi bir insan durumuna getirerek olur. Cenneti kazanmasına sebep olacak işler yaparak olur. Cehenneme atılmasına sebep olacak işler yaparak iyi arkadaşlık olmaz. Bir arkadaş seni eğer öyle işler yaptırıyor ki, sonunda cehenneme atıyorsa, cehenneme gitmene sebep oluyorsa o hayırlı bir arkadaş değildir. Böyle arkadaşlar ahirette birbirleri ile

kavga edecekler. Cehennemde kavga edecekler. Birbirlerine diyecekler ki: “Bak şimdi ikimiz de cehennemdeyiz, sen olmasaydın ben cehenneme düşmeyecektim. Sen beni şaşırttın, sen beni saptırdın, sen beni bu günahlara düşürdün.” diyecek.

إِنَّ ذَلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ أَهْلِ النَّارِ

Inne zâlike lehakkun teḥâşumu ehlin-nâr. (Sad Suresi, 64. ayet)

Yani cehennem ehlinin birbirleriyle böyle dövüşmesi, kavgası, birbirlerine efendim böyle serzenişte bulunması haktır diyor Kur'an-ı Kerîm. Böyle olacak. Onun için arkadaşları iyi seçmeye çalışmak lazım. Dünyada sana iyi gibi görünen ama ahirette sana zararı olan arkadaşlar değil, ahiretine faydası olan arkadaşları seçmeye çalışmanız lazım. Öyle arkadaşlar olmaya çalışalım biz de. Etrafımızdaki dostlarımıza nasıl faydam dokunabilir diye düşünelim, efendim yardımına koşalım, ihtiyacını karşılayalım, iyilik yapalım, doğru yola sevk edelim, efendim bir şeyler öğrenmesini

sağlayalım, rahat etmesini sağlayalım, hayır duası almaya çalışalım.

Arkadaşlıktan maksat yâr olmak, bâr olmamak. Arkadaşa fayda sağlamaya çalışmak. O niyetle arkadaş olalım. Mesela bir insanla.

Şimdi bana sordular, efendim filanca kimse var, pek namazlı niyazlı değil ama efendim çağıralım mı, gelsin mi? Gelsin. Niye gelsin? Yani tam böyle İslâm'ın emirlerini yerine getiremiyor. Niye gelsin? Belki öğrenir. Yanımıza geldiği için dinler, hadîs-i şerîfleri dinler, ayetleri dinler, yanımızda bulunduğu için belki öğrenir. Ha böyle olabilir. Bak arkadaşlaığı ne niyetle yapıyor o zaman, onu belki doğru yola çekerim diye. Ben hatırlıyorum eski arkadaşlarımla sohbetlerde. Diyorlar ki falanca kardeşimiz çok havaiydi, oynardı, spor yapardı ama derslerine çok çalışmazdı. Efendim, onun derslerine çalışan iyi bir insan, iyi bir derviş, iyi bir dindar insan yapmak için neler yaptım ben diye anlatıyordu. Hatta sırf onun hatırı olsun diye onun yanında futbol

bile oynadım. Efendim yeter ki bana ısın-sın, sonunda ben de onu derviş yapayım diye. Böyle çalışmalar yaptım diyordu.

Demek ki iyi niyetle arkadaşlık kurma-lıyız. Arkadaş çok iyi olmayabilir, onu iyi yapmak maksadıyla arkadaşlık kurulabilir.

Ama nasıl olacağız?

Hayır sağlamaya çalışacağız Arkadaşı-mıza, hayır kazandırmaya çalışacağız. Onu hayırlı yola çekmeye çalışacağız. Böyle ar-kadaşlık yapmalıyız. Böyle olmayan kimse-lerle de arkadaşlık yapmamaya gayret et-meliyiz. Arkadaş, madem ki arkadaşına faydalı olan Allah indinde en hayırlı; hayır-sız insanına ahbaplık etmem ben de efen-dim, diye arkadaşlarımızı da iyilerden seç-meye çalışmalıyız.

g. Komşuluk Hukuku

En iyiler kimlerdir?

Takvâ sahibi olanlardır, âlim olanlar-dır, efendim Allah'ın sevdiği işleri yapan-lardır. Öyle insanlarla arkadaş olmaya da çalışmalıyız. Hadîsin devamını okuyorum:

“Arkadaşların en hayırlısı Allah indinde arkadaşına en hayırlı olandır. Komşuların Allah indinde en hayırlısı da *hayruhum licârihî*, komşusuna en hayırlı olandır. Evet, hepimiz bir apartmanda oturuyoruzdur. Yahut bir evimiz vardır. Yandaki komşumuzla bahçemiz bitişiktir, komşularımız vardır. Umumiyetle insanlar toplu halde yaşıyorlar, tek başına bir yerde dağ başında yaşamak çok nadir bir olay. Herkesin komşusu var. Komşuluğun ahkâmı vardır, âdâbı vardır. Komşusuna insanın çok dikkat etmesi lazım. Komşusunun hatırını kollaması lazım. Komşusuna hayırlı olmaya çalışması lazım. Zararlı olmamaya çalışması lazım. Komşusuna yaka silktirmemesi lazım. Komşusunu memnun etmesi lazım. Hizmet etmesi lazım.

Neden?

Allah böyle komşuları seviyor. Allah sevince de ahirette mükâfatlandırır. Onun için komşuluğa da dikkat edelim. Kendimiz komşularımıza karşı iyi, efendim, hareket etmeye, iyi davranmaya, onlara hayır

sağlamaya gayret edelim. Tabi peygamber efendimizin başka bir hadîs-i şerîfini hatırlayarak söylüyorum. Bir insan bir yere yerleşecek, bir ev alacak.

Diyor ki Peygamber Efendimiz:

الْجَارُ قَبْلَ الدَّارِ

el-câru kable'd-dâr. Evi almadan önce komşu. Önce komşu önemli. Yani etrafına bakacaksın, iyi insanlara komşu gideceksin. İyi insanların olduğu yerde evi alacaksın. Tamam filanca apartmanda çok iyi insanlar efendim yerleşmişler, ben de orada bir daire alayım, tamam. Önce komşuyu düşündü, daireyi ondan sonra alıyor. Falanca mahallede çok iyi insanlar var, müteedeyin, namazlı niyazlı, dürüst, namuslu, iyiliksever, melek gibi insanlar tamam, o mahallede ev almalıyım. Evden önce komşular düşünülecek, önce komşu sonra efendim ev alınacak. Buna da dikkat edelim. Yani kendimiz iyi komşular seçmeye çalışalım. Şimdi oturduğumuz evde de etrafımızdaki komşulara iyilik yapmaya, hayırlı olmaya

gayret edelim. Çünkü komşuların en hayırlısı komşularına en hayırlı olandır. Arkadaşların en hayırlısı arkadaşına en hayırlı olandır. Allah indinde hayırlı bir insan olmak için bunlara dikkat edelim.

h. Ölülerinizi Hayırla Yâd Edin

Diğer bir hadîs-i şerîfe geçiyorum. Efendim, sebebini söyleyeceğim. Hazreti Âişe validemizden *radıyallahu anh'dan* rivayet edilmiş.

Efendim, buyuruyor ki Peygamber *sal-lallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz, Tirmizî'nin ve diğer kaynakları rivayet ettiğine göre:

خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ وَأَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي وَإِذَا مَاتَ
صَاحِبُكُمْ فَدَعُوهُ

Hayrukum hayrukum li-ehlihî ve ene hayrukum li-ehlî ve izâ mâte sâhibukum fede'ûhu.

Ey ashabım, ey müslümanlar, ey benim muhatabım olan ümmetim! Sizin en hayırlınız, ailesine en hayırlı olandır. Eşine, hayat arkadaşına en hayırlı olandır.

ve ene hayrukum li-ehlî: Ben de eşime, hanımıma en hayırlı olan bir kimseyim. Benden ibret alın demek istiyor yani. Ben de böyleyim demekle aile yuvasının nasıl olması gerektiğini anlatıyor.

ve izâ mâte sâhibukum: Sizin arkadaşınız vefat ettiği zaman.

Fede'ûhu: Onu efendim bırakın, yani yakasını bırakın, vefat etmiş insanın iyiliğini söyleyin, kötülüğünü söylemeyin demek. Buradaki arkadaştan maksat da hayat arkadaşı da olabilir. Yani eşiniz vefat ettiyse şöyle cadalozdu, böyle hırçındı, beni şöyle üzerdi, başımızdan şöyle şöyle geçimsizlikler geçti filan deme, yani onları artık bırak, vefat etmiş demek istiyor Peygamber Efendimiz. Tabii bu aile arkadaşı manasına da hayat arkadaşı manasına da gelebilir. Bilmiyoruz Peygamber Efendimiz'in muradının ne olduğunu, anlatacak bir başka kelime yok. Normal arkadaşlık yaptığı bir kimse manasına da gelebilir. Evet, sizin arkadaşlarınızdan birisi vefat ettiyse artık, efendim, onun kötülüklerini

söylememek lazım. Bırakmak lazım. Bırakın onu diyor. Yani yakasına bırakın. Üzme-
yin demek istiyor. E bu hususta başka
hadîs-i şerîfler var:

أَذْكُرُوا مَوْتَكُمْ بِالْخَيْرِ

Üzkürû mevtâkum bil-hayr.

Üzkürû mevtâkum bil-hayr. Vefat et-
miş kimselerinizi hayırla yâd edin. Yani kö-
tülükleri senin içinde kalsın, hafızanda kal-
sın, hatıranda kalsın, sen onu açma artık.

Falanca adam nasıl bir kimseydi?

Ah ah, ben onu biliyorum. Ah. Ne şöy-
leydi ne böyleydi. Sus canım işte artık
adam vefat etmiş. Kusurlarını sakla, sır
sakla da biraz Allah sana sevap versin. Yani
bu manaya da olabilir. Arkadaşınız öldüğü
zaman onu bırakın, yakasını bırakın, üzme-
yin, aleyhine konuşmayın demek yani.

i. Karı Koca Hakları

Şimdi bu hadîs-i şerîfin niçin okudum?

Efendim ben birkaç şehri gezdim bir
açılış münasebetiyle bu bölgelerdeyim. Ak-
deniz bölgesindeyim. Ee şimdi hanımlara

yönelik bir toplantı yaptım. Güzel ahlâkın çok önemli olduğunu anlattım. Allah-u Teâlâ Hazretleri insanları güzel huylu olması dolayısıyla cennete sokacak, takvâ ehli olduğu için cennete sokacak filan dedim. Aman güzel huylu olun, aman kötü huylarınız varsa efendim bunları atın, iyi huyları alın dedim. Efendim hanımın birisi elime bir kâğıt tutuşturdu, uzaktan gönderdi. Kâğıtta diyor ki Hocam, şimdi ezan okundu, aşağıya namaz kılmaya gideceksin. Orada bu güzel huydan bahset, orada birisinin buna çok ihtiyacı var diyor. Yani anlaşılan kocası aşağıda, kocasına benden haber yani benim ağzımdan nasihat istiyor. Evet, tabi haklı olunca nasihati yaparız.

Yani bir efendi hanımına zulmediyorsa, kötü ahlâk ile eşlik yapıyorsa, yani üzecek, böyle hocasına şikâyet ettirecek, hocasına nasihat et hocam dedirtecek tarzda kocası karısına böyle şey yapıyorsa, efendim tabi o adamın bu zulmünü bırakması lazım. Eşine tatlı muamele etmesi lazım.

Ama bu ters taraflı da olabilir. Yani bazen eşler de hanımlar da kocasına karşı vazifelerini iyi yapmıyor olabilirler. Efendim itaat etmiyor olurlar. Efendim üzecek işler yapıyor olurlar. Onlar da yapmasın. Yani hanımlar da kocasına karşı görevlerini güzel yapsın. Allah bunu emrediyor. Beyler de hanımına karşı hayırlı olsun, efendim onları üzmesin. Ee aile reisliğini gibi güzel yapsın.

Ee hanım nasıl olmalı, şeye, efendim beyine karşı?

Tabi beyi hanımına karşı zalim olmaya-
cak, dövmeyecek, sövmeyecek, efendim
hırçınlık yapmayacak, efendim üzme-
cek.

Hanım nasıl olmalı?

خَيْرُ النِّسَاءِ الَّتِي تَسْرُهُ إِذَا نَظَرَ وَتُطِيعُهُ إِذَا أَمَرَ
وَلَا تُخَالِفُهُ فِي نَفْسِهَا وَلَا مَالِهَا بِمَا يَكْرَهُ

*Hayrun-nisâilletî tesurruhû izâ nazar
ve tutîuhû izâ emer ve lâ tuhalîfuhû fî
nefsihâ ve lâ mâlihâ bimâ yekrahû.*

Hayrun-nisâ: İnsanların en hayırlısı.

elletî tesurruhû izâ nazar: Kocası baktığı zaman yüzüne, kocasına sevinç verecek. Yüzüyle, tebessümüyle, hizmetiyle, tatlı diliyle efendim kocasını sevindirecek.

ve tutîuhû izâ emer: Emrettiği bir şeyi yapacak. Çünkü ailenin yönetiminin ağırlığı beyin omuzunda, hanım onun emrini tutacak. Yani rütbe böyle. Hani askeriyede de yüzbaşı binbaşının sözünü dinler. Yani o binbaşdır, o yüzbaşdır. Hanım da beyin emrettiği zaman emrini tutacak.

ve lâ tuhâlifuhu fî nefsihâ ve lâ mâlihâ bimâ yekrahû: Kendi nefsi konusunda ve malı konusunda onun hoşuna gitmeyecek şekilde ona muhalefet etmeyecek hanım beyine.

Bu ne demektir?

Kendi nefsi konusunda ve malı konusunda. Şimdi mal konusunu ele alalım. Efendim, efendi şöyle yapalım diyor, hanım da müsrif ille öyle yapmayalım, böyle yapalım. Üzecek şekilde israfı efendim mesele istiyor. Böyle olmayacak.

Kendi nefsi konusunda ne demek?

Yani efendisi kendisiyle aile şeyi istediği zaman, muhabbeti istediği zaman reddetmeyecek manasına geliyor.

Tabi başka hadîs-i şerîflerde kocasının malına o yokken sahip olacak, onu harcamayacak gibi tavsiyeler var. Evine kocasının istemediği kimseyi onun izni olmadan misafir almayacak diye tavsiyeler var. Tabi hadîs-i şerîflerin tamamı okunduğu zaman bir manzara ortaya çıkacak.

Hanımın beyine karşı görevleri nelerdir, neler yapması lazım?

Bir liste. Yine hadîs-i şerîfler okunduğu zaman bir başka efendim şey de ortaya çıkacak. Efendinin de hanımına karşı, çoluk çocuğuna, ailesine karşı görevleri vardır. O da onu yapacak. İslâm'da kimsenin kimseye zulmetmesi istenmiyor. Herkes vazifesini yapacak. Herkes hakkını bilecek, efendim, hakkını istemekte tabi serbest. Efendim, sohbetimi bitirmeden önce bu kadar hadîs-i şerîften sonra bir de herkesi ilgilendiren umumi bir kaideyi anlatmak istiyorum.

j. Dünya ve Ahiret Hayatı Dengesi

Enes *radiyallahu anh'ten*. Peygamber Efendimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* buyurmuş ki;

خَيْرُكُمْ مَنْ لَمْ يَتْرُكْ آخِرَتَهُ لِدُنْيَاہُ وَلَا دُنْيَاہُ لِآخِرَتِهِ
وَلَمْ يَكُنْ كَلًّا عَلَى النَّاسِ

Hayrukum men lem yetruk âhiretehû lidunyâhu ve lâ dunyâhu li-âhiretihî ve lem yekûn kellen 'alen-nâs.

Sizin en hayırlınız diyor Peygamber Efendimiz bu sonuncu hadîs-i şerîfte, “dünyası için ahiretini terk etmeyendir.” Ahireti için de dünyasını terk etmeyendir ve insanlara yük olmayandır mali bakımdan, efendim diğer bakımlardan yük olmaya-
dır. Şimdi bunu biraz açıklayayım. Bazı insanlar vardır, dünyaya dalmıştır. İş, güç, ticaret, kazanç hırsı, çalışma veya eğlence, gezme, tozma neyse, dünyevi işlerle, meşguliyetlerle, eğlencelerle ahiretini ihmal ediyor. Cuma namazına gitmez, vakit namazlarını kılmaz, zekâtını vermez, hac vazifesini yapmaz. Efendim böyle ahiretini

ihmal ediyor. Ahiretini hiç düşünmüyor. Böyle bir insan hayırlı bir insan değil. Bunun aksi bazı insan da efendim ahiret için çalışacağım diye iş tutmaz, efendim çalışmaz, daima ibadet edeceğim vesaire filan diye böyle işi gücü terk ederek camiye, şey ee toplumu efendim terk ederek, uzlet için ihtiyar ederek efendim çalışır. Bu da makbul değil. Dağ başlarına gidip, efendim tenhalarda uzlet hayatı yaşayıp, ee rahip olup, efendim ruhbanlık edip, efendim cemiyetten kaçıp, efendim mağaralarda vesairelerde ibadet edenler olmuş eski devirlerde. E bu da makbul değil. Toplumda vazifesi var her insanın, iş bölümü içinde vazifesi var. Bu ikisi de makbul değil. Makbul olan, dünyevi vazifelerini de yapmak, ahiretle ilgili ibadetlerini, vazifelerini de yapmak. Birisini fazla bastırıp ötekini ihmal etmemesi lazım. İkisini dengeli götürmesi lazım.

Tabi ee ahireti için dünyasını terk eden ne oluyor?

Başka insanlara yük oluyor. Gene yemek yemesi lazım, gene giyinmesi lazım,

gene barınması lazım. Yemesinin, içmesinin, giyinmesinin, barınmasının masrafı kime yüklenecek?

Öteki insanlara.

E olur mu başka insanlar çalışsın, bu bedavadan bunları elde etsin, ibadet etsin?

Yük oluyor öteki insana. Bu hayırlı değil. Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:

“Sizin en hayırlınız ahiretini dünyası için terk etmeyendir, dünyasını da ahireti için terk etmeyendir.” Her tarafa ait vazifelerini yapması lazım. İslâm'ın genel manzarası budur. Umumi vasfını İslâm'ın araştırırsanız bunu görürsünüz. İslâm her şeyi dengeli bir şekilde götürmeyi tavsiye ediyor. Hiçbir şeyi ihmal etmiyor. Efendim her hak sahibine hakkını veriyor, efendim herkese vazifesini hatırlatıyor. Efendim tek kanatlı değil. İslâm dengeli, efendim topluma uygun, şahsa uygun, ahlâka uygun, aileye uygun, ruhi ihtiyaçlara uygun, her bakımdan mükemmel bir nizam. İlahi bir nizam. Yani Allah'ın insanlar dünyada da mutlu olsunlar, ahirette de mutlu olsunlar

diye insanlara öğrettiği, peygamberler gönderip, kitaplar indirip öğrettiği ilahi nizam.

Nizam ne demek?

Düzen demek. Yani düzenli, düzenli bir yaşam tarzı öğretiyor İslâm dini insana. Ne ibadet yapacağım diye dünyasını ihmal edecek, ne efendim dünyaya çalışacağım diye ibadetini ihmal edecek. Kimseye yük olmayacak. Çalışacak, kazanacak, başkasına hayır yapacak. Başkasının efendim eline bakmayacak, başkasının sırtına binmeyecek.

Allah-u Teâlâ Hazretleri bu okuduğumuz hadîs-i şerîflerin hepsinde ana nokta neydi?

İnsanların en hayırlısı kimlerdir?

Hayırlı insanların vasıfları nelerdir?

Bu konuşmada onları öğrenmiş olduk. Bu hayırlı insanların sahip olduğu güzel sıfatlara bizleri de sahip eylesin Allah-u Teâlâ Hazretleri. Bizleri de hayırlı insanlar eylesin. Bizleri de hem dünya hem ahiret saadetlerine erdiresin. Rızasına vasıl

eylesin. Cennetiyle, cemaliyle müşerref
eylesin. Allah hepinizden razı olsun.

Cumanız mübarek olsun aziz ve sevgili
Akra dinleyicileri.

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

27. 09. 1996

AKRA

[Bütün CUMA SOHBETLERİ'ne PDF
olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

SERVER
KÜRSÜ